

Valsts vadītājam galvenais – būt pie pilna prāta

Stradiņa slimnīca varētu kļūt par valsts augstāko amatpersonu veselības aprūpes iestādi

MĀRA LIBEKA

P. Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca sadarbībā ar veselības ministru un Valsts prezidenta kanceleju sāksi sadarbības modeļa izstrādi par augstāko valsts amatpersonu īpašu veselības aprūpes programmu. Tas gan vēl esot tikai idejas līmenī. Ne visi mediķi to arī atbalsta, vērtējot, ka tas atgādina padomju laiku specpolikliniku un ka visiem iedzīvotājiem vajadzētu būt līdzīgiem veselības aprūpes principiem – sākot ar prezidentu un beidzot ar sētnieku.

Tomēr augstu amatpersonu veselība un psihiskais stāvoklis pasaulē ir bijis karstu pārrunu temats ik pa laikam. Un viena lieta ir, kad ārvalstu mediķi ķida savas valsts augstāko vadītāju darbaspējas pēc apendicīta vai citām ķirurģiskām operācijām, bet otra – kad žurnālisti un sabiedrība vaicā, vai viņu valsts galva ir pie pilna prāta...

"Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētājas, Ministru prezidenta veselība nav tikai viņu darīšana, bet skar visas tautas un valsts intereses, tāpēc ir nepieciešama atsevišķa augstāko valsts amatpersonu veselības aprūpes programma," tā uzskata viens no Valsts prezidenta Raimonda Vejoņa ārstējošajiem ārstiem P. Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas sirds ķirurgs Pēteris Stradiņš. Viņš arī uzskata, ka, pirms attiecīgās personas nokļūst augstākajos valsts amatos, tās vajadzētu iekļaut veselības programmā.

Galvenais – būt pie pilna prāta

Turpinājums no 1. lpp.

P. Stradiņš: "Mūsu slimnīca sadarbībā ar veselības ministru Gunti Belēviču un Valsts prezidenta kanceleju ir sākusī sadarbības modeļa izstrādi, kur Stradiņa slimnīca varētu uzņemt papildu atbildību par šim valsts amatpersonām, proti, pirms tās stājas amatos, veikt attiecīgus izmeklējumus un, ja nepieciešams, arī atbilstošu ārstēšanu. Vai, piemēram, ja gaidāma valsts vizīte kādā tālā Āfrikas vai Āzijas valstī, noteikt, kādas vakcīnas būtu nepieciešams saņemt. Valsts augstākās amatpersonas strādā pastiprinātā stresā un dažādos apstākļos, pie kā iepriekš nav pierasts, tāpēc mums jābūt pilnīgi pārliecinātiem, ka ar viņu veselību viss ir kārtībā, bet, ja ir nepieciešams to koriģēt, viņiem tiek dota iespēja saņemt atbilstošu ārstēšanu."

Veselības ministrs uzskata, ka Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa pārciestās veselības problēmas skubina domāt, kā vajadzētu rūpēties par valsts augstāko amatpersonu veselību, bet tas vēl esot tikai idejas līmenī un neesot šī brīža prioritāte, taču jautājums tikšot apspriests.

Sirds defekts bija jāpievērt uzmanība

Ja šāda valsts augstāko amatpersonu veselības aprūpes programma jau būtu ieviesta, tad, visticamāk, Raimonda Vējoņa sirdskaitei – iedzimtām sirds priekškambaru starpsienas defektam – iepriekš būtu pievērtas lielāka uzmanība un sepse, visticamāk, viņu nebūtu skārusi tik smagā formā. Valsts prezidenta kancelejš noskaidroju, ka par iedzimtas sirdskaites esamību Valsts prezidents zina jau kopš bērnības un tā viņam neesot traucējusi ne karjerā, ne sportā, ne arī citās dzīves nodarbēs. "Neesmu izmantojis ģimenes ārsta pakalpojumus pietiekami ilgi," pagājisnēdēļ žurnālistiem atklāja Vējoņis un piebilda, ka viņam Rīgā nemaz neesot ģimenes ārsta, ka viņš esot reģistrējies pie ārsta Madonā.

Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas kardiokirurgs Valts Ozoliņš, kurš gadā veic desmit piecpadsmit invazīvas operācijas, lai likvidētu bērniem priekškambaru starpsienas defektu, pastāstīja: "Ja defekts ir pavisam neliels, tad parasti sirds pārslozde neradīsies pat visa mūža garumā. Savukārt, ja defekts ir vidēji liels, tad sirds labās puses mazspēja var attīstīties līdz otrajā pusē. Pastāv teorija, ka sirds priekškambaru starpsienas defekti ir paaugstināts risks

sirds vārstuļu iekaisumam." Ja ārsti Vējoņa sirds defektam laikus būtu pievērsušies uzmanība, tad, visticamāk, viņam jau agrīnā vecumā būtu ieteikta septiskā endokardīta profilakse, jo ārstēšanas vadlīnijas rekomendējot profilaktiski lietot antibiotikas, apmeklējot zobārstu vai veicot kādas kirurģiskas manipulācijas.

Domāšanas kļūda

Arī psihoterapeits Arturs Utināns uzskata, ka valsts augstāko amatpersonu veselība nav viņu individuāla lieta un ka amatpersonām sava veselība ir maksimāli jāstiprina, izmantojot visus pieejamos profilakses pasākumus.

"Augstajos amatos ir jābūt atklātam par savu veselības stāvokli, īpaši par tiem aspektiem, kas varētu kaut kā traucēt pildīt pienākumus. Ja šīs personas par to nedoma, tad tām tāpat kā parastajiem pilsoņiem rodas dažāda attieksme pret savu veselību. Vieniem tā ir mačiska, sak, veselības traucējumi ir kaut kāds vājums un man tas nepiemīt, vai narcistiski traucējumi jeb noliegums pret veselības problēmām – esmu vesels un man slimības neliel! Ir arī darbaholiķi, kas bažijas par savu veselību un domā, ka pie ārsta būtu jāiet, bet nav laika – gan jau aiziešu kaut kad vēlāk. Šāda domāšanas kļūda jeb istermiņa risinājums noved pie nopietnām hroniskām veselības problēmām, un sākas to slēpšana no tautas. Katram cilvēkam ir noteikts līmenis, kādā viņu uztrauc aprunāšana. Bieži var redzēt, ka uz žurnālista jautājumu var mierīgi atbildēt, bet tas politiski tur ņemas, izlokās, uzskatot, ka viņš atbildēs tiesāk, tad nezin kāpēc daudzi sāks viņu aprunāt.

Tauta vēlas, lai augstākās valsts amatpersonas būtu ideālas, lai nebūtu jāviļas, ka manis cienītais politiķis tomēr tāds nav un viņam ir tādas pašas problēmas kā citiem. Tendence idealizēt ir ielikta ļoti dziļi mūsu domāšanā. Uz šī pamata būvētas visas senās civilizācijas, kur imperators tika salīdzināts ar Dievu," saka A. Utināns

Noslēpumā turētās kaites

Ne tikai Latvijā, bet arī citās valstīs augstākās valsts amatpersonas cenšas nerunāt par savām veselības problēmām, jo baidās, ka tās var izmantot, piemēram, opozīcijas esošie politiķi. Žurnāliste Sandra Veinberga atgādināja faktu no pagātnes, kad Vācijas sociāldemokrātiskās partijas lide-

EDIJS PĀLENS/LETA FOTO

Valsts amatpersonas ir atsaucīgas, kad publiskas pasākumos jāpopularizē veselīgs dzīvesveids, tomēr ar to vien nepietiek, lai uzturētu sevi formā. Attēlā: lai pievērstu sabiedrības uzmanību sirds veselībai, Ministru kabinetā 2013. gadā norisinās simboliska ritarosme. Priekšplānā (no kreisās) toreizējā veselības ministre Ingrida Circene, bijušais tieslietu ministrs Jānis Bordāns.

ra un arī Vācijas kanclera Vilija Branta apendicīta operācija, kas politikājiem pretiniekiem bija nākusi gaismā, politiskajās cīņās tika izmantota kā iegansts, lai apšaubītu Branta spējas ieņemt augstus amatus, jo viņš, lūk, izskatoties arvien bālāks un neveselīgāks.

Savukārt Izraēlā diskusijas par premjerministra Bendžamina Netanjahu veselību sākās tad, kad viņa psihiatrs Moše Jatoms izdarīja pašnāvību nošaujoties un pirmsnāves vēstulē bija atklājis, ka Netanjahu bijis viņa pacients pēdējos deviņus gadus, raksta Pakistānas "Daily Times" (2014. gada 24. oktobris). Jatoms bija kļuvis depresīvs, cieta no vairākiem insultiem, mēģinot izprast Netanjahu domāšanu, kuru ārsts vienā no savām dienasgrāmatām raksturoja kā "iekiešoj preturu melno caurumu". Skeptiķi bažījās, ka šis ārsts gatavojas publicēt grāmatu par premjeru ar virsrakstu "No psihozēm sirgstošais steroidu lietotājs".

"Mūsdienai pasaules vēstures kursu kritiski ļoti lielā mērā veido valstu galvu fiziskās un mentālās slimības, dažkārt sabiedrības pamanītas, bet parasti noslēpumā turētas. Tik atšķirīgi demokrātiskie politiķi kā Vudrovs Vilsons, Franklins Rūzvelts, Čērčils, Kenedijs, Niksons, Pompidū, Miterāns, Bleirs, Širaks, Šarons... visi viņi meļojuši par savu veselību. Politisko līderu mentālās slimības ir grūti diagnosticēt, un bieži, ja arī tās tiek diagnosticētas, var būt neiespējami nodrošināt to ārstēšanu. Viens no neatlaidīgākajiem jautājumiem, kas skar līderus, kuri iesaistījušies nežēlīgajā politikā: vai viņi ir jukusi? Hitleris un nesenie Sadams Huseins, Miloševičs, Mugabe un Bendžamins Netanjahu bieži laikrakstos raksturoti kā nežēlīgi un

bezjūtīgi, bet patiesībā nav bijuši tālu no tā, lai tiktu atzīti par nepieskaitāmiem," secina Pakistānas laikraksts "Daily Times".

Tautai ir jāzina

Latvijā valsts amatpersonu mentālās veselības stāvoklim uzmanību pievērs Satversmes aizsardzības birojs (SAB), kas uz šo jautājumu skatās tikai saistībā ar valsts noslēpuma pieejamību. "Atbilstoši likumam "Par valsts noslēpumu" pieeja valsts noslēpumam tiek liegta personai, kura ir ārstniecības iestāžu uzskaitē sakarā ar alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarību vai gara slimību, kā arī personai, kuras rīcības spēja ir ierobežota likumā noteiktajā kārtībā," informē SAB amatpersona Iveta Maura.

"Valsts prezidentam ir jābūt pie pilna prāta, lai viņš varētu pildīt savas funkcijas. Tautai ir jāzina, vai prezidents to spēj," saka ekspresidente Vaira Viķe-Freiberga. "Pieņemsim, ka tiek ievēlēts prezidents, kas ir ratiņkrēslā. Pēc demokrātiskiem principiem tas nav nekāds nosodāms, jo no cilvēktiesību viedokļa personai ar kustību traucējumiem nevar liegt ieņemt Valsts prezidenta amatu."

Tas ir svarīgs jautājums, vai demokrātisko valstu elektorātam ir tiesības uz neatkarīgu medicīnisko un psihiatrisku novērtējumu personām, kas kandidē uz valsts vadošajiem amatiem. "Ja cilvēks ir izģājis cauri partijas atlases un vēlēšanu sistēmai, kandidējot uz kādu no augstajiem valsts amatiem, tad vēlētajiem tomēr būtu jāzina, ka ievēlētā personai neradīs riskus saistībā ar savu veselības stāvokli. Tieši politiskā partija, kas šo cilvēku virza augstajam amatam, nes daļu atbildību, lai šādi riski

nerastos," secina sociologs Aigars Freimanis.

Grībauskaitei – pat divi ārsti

Vai prezidentam ir nepieciešams savs ārsts, kurš pavada viņu ārvalstu vizītēs? Guntim Ulmanim tāds bija, un viņš secina, ka tas nav nekas peļams. Savukārt V. Viķe-Freiberga uzskata – ja prezidents jūtas lieliski un viņam nekas nekait, savs ārsts nav nepieciešams. Andrim Bērziņam arī bija sava daktere – dzīvesbiedre Dace, bet Valdis Zatlers pats bija ārsts.

Pašreizējais Valsts prezidents Vējonis ir pārcietis nopietnas veselības problēmas un vēl nav izlēmis, vai viņam būs nepieciešams savs ārsts. Šis jautājums tikšot apspriests tad, kad tiks lemts par augstāko valsts amatpersonu veselības aprūpes programmu, no-

skaidroju Valsts prezidenta kancelejā.

Saskaņā ar likumu par valsts prezidentu Lietuvas prezidentei Daļai Grībauskaitei ir norīkoti divi ārsti. Prezidentes preses dienestā uzzināju, ka abi ir iecelti pēc veselības ministra un prezidentes oficiālās vienošanās. Te gan jāpiebilst, ka Lietuvas prezidentam ir plašākas pilnvaras nekā mūsu Valsts prezidentam.

Savukārt Igaunijas valsts prezidents Tomass Hendriks Ilvess pats rūpējoties par savu veselību, regulāri apmeklējot ārstus, informēja prezidenta preses sekretārs Tomass Sil-dams. "Tas nav pareizi un pieklājīgi iedomāties, ka Igaunijā vai jebkurā citā demokrātiskā valstī ir prasība pārbaudīt veselības stāvokli demokrātiski vēlētiem prezidenta vai ministru amata kandidātiem," norāda Igaunijas prezidenta kanceleja.

VIEDOKĻI

Vai būtu nepieciešama valsts augstāko amatpersonu veselības aprūpes programma?

Juris Vidiņš, ārsts, Viļānu slimnīcas valdes priekšsēdētājs: "Šādu programma vajadzētu, jo Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētājs un Ministru prezidents ir ļoti svarīgas personas. Ja jau tām ir miesassargi, tad vajadzētu izveidot pilnu komplektu – arī ārstus. Bet es nedomāju, ka viņiem vajadzētu savus personiskos ārstus, kuri šim mērķim speciāli tiktu algoti. Valsts prezidentam Raimondam Vējonim ir problēmas ar sirdi, tāpat viņam būtu nepieciešams kardiologs, kurš citstarp rūpētos arī par prezidenta sirds veselību. Ar ģimenes ārstu vien ir par maz, jo viņš nav tik universāls speciālists."

Andris Lasmanis, ģimenes ārsts: "Visiem vajadzētu būt līdzīgiem veselības aprūpes principi – sākot ar prezidentu un beidzot ar sētnieku, un neatkarīgi no amata, reliģiskās piederības un tautības. Mums taču ir zināms, kādas veselības pārbaudes pie ģimenes ārsta ikvienam ir tiesības saņemt, ievērojot parasto algoritmu. Ģimenes ārsts ir cilvēka vispārējā veselības stāvokļa speciālists, un, ja pacientam būs vajadzīgi papildu izmeklējumi, viņš uz tiem norīkos. Lielākajai daļai augstas klases politiķu jau ir savi ārsti, kas laika gaitā ir apzinājuši viņu veselības stāvokli, tāpēc man šķiet, ka nebūtu ētiski veidot kaut kādu atsevišķu veselības aprūpes programmu augstākajām valsts amatpersonām."

Ģirts Briģis, Rīgas Stradiņa universitātes profesors: "Atsevišķa veselības aprūpes programma man atgādina padomju laiku specpolikliniku sistēmu, kad, ievērojot Orvela principu, daži bija vienlīdzīgi par citiem. Būs izredzētie un pārējie cilvēki. Vai tas būs smuki?"